

NACIONS SENSE ESTAT, BONS PRESAGIS

Aureli Argemí

Els dies 19, 20 i 21 de gener del 2001 tindrà lloc a Barcelona la IV Assemblea General de la CONSEU (Conferència de Nacions sense Estat d'Europa). Hi són convocades les organitzacions polítiques, sindicals i cíviques d'aquestes nacions. En aquesta sessió plenària, la quarta després de la seva fundació el 1986, els participants debatran un tema gairebé monogràfic: "Propostes per a una constitució europea (aportacions de les Nacions sense Estat)". Es tracta d'un tema d'especial interès i actualitat, atès que cada dia és major el nombre de persones que consideren urgent dotar les institucions europees d'una Carta Magna. La seva mancança posa sempre més en evidència els déficits democràtics de les mateixes institucions europees i la necessitat que tenen de proveir-se de la personalitat jurídica independent i sobirana que els cal.

Últimament, al bon nombre de diputats europeus favorables a elaborar una constitució europea, s'hi han sumat primeres figures dels governs estatals, des de Fischer, ministre d'afers estrangers d'Alemanya, fins a Chirac, president de França, passant per Blair, primer ministre de la Gran Bretanya. De moment, però, tan sols s'ha aconseguit un cert consens entre els mandataris europeus, en el sentit que la Carta Europea dels Drets Fonamentals, que ha estat adoptada a Biarritz pel Consell Europeu, podria interpretar-se com una mena d'embrió o preàmbul d'una constitució europea.

Sigui com sigui, la dinàmica "constituent" és un fet. Va obrint nous horitzons, amb moltes possibilitats de canvis profunds dins de la Unió Europea. I no solament en relació amb la transformació de les institucions europees, sinó també en el que aquestes hauran d'assumir i que ara, d'alguna manera, **retenen els poders de l'"antiga" Europa, o sigui, prevalentment, els estats. Els estats, en virtut d'aquesta constitució, quedaran més al descobert i les seves funcions,**

per lògica, s'hauran de desinflar, amb una tendència a desaparèixer. Pel sol fet que anem cap a unes noves i millors formes polítiques i administratives per a vertebrar l'espai humà europeu. En aquest procés, les nacions sense estat no poden quedar-se al marge. Es troben, es vulgui o no, dins de l'esmentada dinàmica. És, també per a aquestes, un moment històric.

Ho és, en particular, si volem realment una constitució europea que sigui de tothom, de tots els ciutadans i de tots els pobles europeus. Una constitució, per tant, que superi, entre altres coses, la situació de marginació actual en què es troben nacions senceres, a causa d'una divisió i fragmentació d'Europa feta no a favor dels pobles sinó en contra d'alguns, és ara que cal reafirmar-ho com mai. Dit altrament, en la perspectiva de tenir un futur positiu, les nacions sense estat es troben en unes circumstàncies excepcionals. Ha arribat l'hora en què aquestes haurien de ser prou espavilades per dirigir els esforços a influir l'opinió pública i a pressionar els qui preparen el text de la constitució, a fi que els continguts siguin el més satisfactoris possible per a tots els ciutadans i tots els pobles europeus.

Recuperar el propi lloc. Què s'hauria de proposar, des de les nacions sense estat, perquè la constitució europea sigui, realment, també la seva constitució? És a dir, com s'hauria de convèncer els redactors de la constitució i la societat europea en general que caldria adoptar una Carta Magna que, per la seva naturalesa, no deixés espai per parlar de nacions sense estat, pel fet que aquestes se sentissin justament integrades en el nou ordre europeu, propiciat per la mateixa constitució?

Hem de reconèixer que, ara per ara, la gran majoria de declaracions i comentaris "oficials" sobre com hauria de ser la constitució europea no preveuen canvis respecte al tractament de les nacions

sense estat. Continuen ignorant-les olímpicament, com si no existissin. Ni tan sols hi inclouen el supòsit de l'aprofundiment dels drets dels pobles, la columna vertebral de la convivència justa i desitjable entre les diferents nacions europees, i, en conseqüència, l'element clau perquè les nacions sense estat puguin tenir-hi cabuda. Tanmateix, en algunes de les esmentades declaracions "oficials" relacionades amb la constitució europea apareixen els mots "federalisme", com a la millor forma d'organització política, "subsidiarietat", en tant que valor puntal de les noves relacions intereuropees, "llacunes democràtiques", que s'haurien d'omplir aprofundint el significat de la democràcia, en sintonia amb les exigències de l'anomenada "nova generació de drets humans" i transferint les competències adients, avui atribuïdes als Estats, a les institucions europees...

A través d'aquests plantejaments, es deixen entreveure, potser, escales favorables a les reivindicacions fetes per les nacions sense estat, des d'òptiques federals, subsidiàries, democràtiques, a fi de superar la pròpia marginació i construir un marc jurídic i polític europeu més adequat al que és l'Europa real. Sens dubte, el sentit que els estats i les nacions sense estat donen als esmentats termes divergeixen.

Una constitució europea, perquè sigui igualment de tots els europeus, ha de reflectir millor que fins ara la interpenetració dels ciutadans i dels respectius pobles, el mosaic complex format per cada una de de llengües, cultures, identitats nacionals, etc., que configuren el mapa de la mateixa Unió Europea, sense continuar dividint-les segons les categories establertes (i deficitàries des del punt de vista democràtic) de majoritàries (o dominants) i minoritàries (o dominades), principals (dels estats) i subalternes (com a màxim, de les autonomies). És prou evident que aquest discurs resulta dur a moltes orelles i men-

talitats de la societat europea. Encara més, el discurs fet des de l'experiència i des de les reclamacions de les nacions sense estat, esdevé tan manipulat que sovint és interpretat, pels grans mitjans de comunicació i pels partits polítics d'àmbit estatal, a l'inrevés, en un sentit destructiu de la mateixa democràcia; com si fos una demagògia retrògrada, arbitràriament conflictiva, eixelabrada i radicalment condemnable.

Tot i així, paradoxalment, les propostes que poden fer, en termes de racionalitat, les nacions sense estat amb vista a una constitució europea que integri plenament la identitat plural definidora del que és la Unió Europea, s'adiuen més al que, en el fons, la societat europea, en el seu conjunt, voldria: una constitució que garanteixi millor la convivència entre els ciutadans i els pobles d'Europa en el nou marc polític, jurídic, econòmic..., que s'està construint. Una constitució, en definitiva, capaç de resoldre greus problemes com els de caràcter nacional, que avui continuen sent niu de discòrdies, de tensions i fins i tot de guerres internes europees, per culpa, bàsicament, dels qui defensen, fora de temps i amb raons cada vegada menys convincents, un ordre establert cada dia més inadaptat a la realitat social, política i econòmica.

Una constitució europea que convençés hauria de tenir en compte almenys els conflictes i crisis esmentats, detectar-ne les causes i assenyalar cap a on s'ha de buscar les solucions democràtiques. Una constitució europea inepta per resoldre, democràticament, la problemàtica que suposa l'existència encara de nacions sense estat, per deficiències en el respecte als drets col·lectius de tots els pobles, sense excepció, seria una constitució forçosament discriminatòria, no democràtica. Contradictòria i antagònica, en relació amb els ideals enunciats pels mateixos fundadors de la Unió Europea, quan preconitzaven una pau i una convivència entre els pobles europeus que fos fruit de l'aproximació i de l'entesa mútues.

La clau: un futur més democràtic. Sens dubte, no podem obviar el fet que l'Europa dels estats no afluixa, continua

gaudint de força bona salut, malgrat que vagi perdent pes. Els seus defensors no abdiquen de cap manera del protagonisme que s'han autoatribuït de ser els arquitectes de la Unió Europea i, en conseqüència, de fixar els criteris de com hauria de ser la seva constitució.

Amb tot, existeixen nombrosos indicis per pensar que les nacions sense estat tenen prou motius per a mantenir i consolidar l'esperança. Un bon indicatiu és que cada dia més governants d'estats fins ara ferotgement centralistes, se senten obligats a acollir la recuperació de les identitats de certs pobles, a través de l'aprovació de lleis de respecte als drets lingüístics de comunitats definides minoritàries, fins ara políticament ignorades o tractades com a enemigues. Basti

“Estem dins d'un procés objectivament favorable a les nacions sense estat. Favorable, sempre que se sàpiga aprofitar.”

fer memòria, entre els casos paradigmàtics més recents, de les noves lleis lingüístiques aprovades a Itàlia, a Anglaterra, a Suècia, a Finlàndia; lleis, totes aquestes, de reconeixement d'un dels elements bàsics de la identitat dels pobles, en aquests casos, de pobles minoritzats.

Això se suma a la progressiva obertura de les institucions europees envers el pluralisme cultural, i que porten a veure que aquest pluralisme no és un problema sinó una gran riquesa de la identitat europea, el contrapès a la globalització o mundialització.

En conclusió, estem dintre d'un procés objectivament favorable a les nacions sense estat. Favorable, sempre que se sàpiga aprofitar. Encara que les

tesis de les nacions sense estat, per dir-ho d'alguna manera, siguin igualades per les preses de posició de tants representants de les mateixes institucions europees, com les que no han admès ni a discussió la petició de bascos i catalans d'acollir les seves demandes que a Europa siguin respectats, a tot arreu i a tots els pobles, el dret a l'autodeterminació. No obstant això, es van fent un lloc, dintre de les mateixes institucions europees, plantejaments que matisen o il·lustren els continguts d'aquest dret i el fan més entenedor. Per exemple, el dret a l'autodeterminació ha entrat a formar part, naturalment, de les negociacions per a la pau i la convivència a Irlanda del Nord, a Kosovo i, darrerament, fins i tot a les illes Fer-der. Si més no, el dret a l'autodeterminació s'interpreta més en clau de progrés de la democràcia i d'integració o cohesió de la Unió Europea, no com un mal sinó com una solució. En aquesta perspectiva, és encoratjador que ja un nombre creixent de partits polítics membres de les institucions europees siguin més flexibles a l'hora d'assumir, a través de l'aprofundiment dels conceptes de federalisme o de subsidiarietat, alguns dels drets nacionals reivindicats per diferents pobles de la Unió Europea.

Unes bones notícies són, en aquest sentit, que s'hagi format un intergrup de parlamentaris europeus amb les sigles “Per l'Europa dels Pobles” i que es plantegi, per exemple, el futur de Kosovo en termes no sempre ni molt menys de reintegració a Sèrbia sinó de donar oportunitat a la lliure determinació de la seva població.

En fi, de símptomes optimistes sobre el futur possible de les nacions sense estat no en falten. El nerviosisme, la desorientació i el recurs a la violència que demostren els Estats “democràtics” europeus davant el fenomen de la represa nacional en tantes nacions sense estat —represa feta des d'una òptica prou positiva per atreure cada vegada més simpatitzants— reforcen els arguments per demostrar que el futur de les nacions sense estat a Europa és ple de vida.

*Secretari general del CIEMEN
i coordinador de la CONSEU*